

פרוטוקול מס' 61

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
יום שני, א' באדר ב' התשנ"ז (10 במרץ 1997), שעה 12:00

נכחו:

חברי הוועדה: עמנואל זיסמן - היו"ר

- רפי אלול
- יהודה לנקרי
- ואליד צאדק
- ראובן ריבלין

מוזמנים:

ח"כ סאלח טריף	אסעד אסעד
- יועץ ראש הממשלה לענייני דרוזים	סאלח אלשייך
- מפקח על הדרוזים, משרד החינוך והתרבות	פואד שאמי
- מפקח מדע וטכנולוגיה במגזר הדרוזי, משרד החינוך והתרבות	
פואד אבו עואד - בוקעתה	
עאמר עאדל - ג'וליס	
עאמר זאקי - חורפיש	
מולא מופלח - ירכא	
אשמוז נלצ'יק - כפר כמא	
עראידה אסעד - מג'אר	
זיאד דהאר - סאג'ור	
סלים שמא - ינוחג'ת	
חלב פהמי - דאלית אל כרמל	
נסראלה ריר - בקיעה	
פואד עאמר - חבר מליאת ועד ארגון הורים	
הילאם מנסור - ועד הורים דאלית אל כרמל	
נזים מנסור - ועד הורים דאלית אל כרמל	
אמנון באשא - ועד הורים דאלית אל כרמל	
עלי עזימה - ראש מועצת אבו סנאן	
ראלב סייף - מזכיר המועצה, ועדת המעקב לענייני החינוך הערבי	
ג'אדלה סעיד - יו"ר ועד הורים ועדת מעקב לענייני החינוך הערבי	
כמאל פארס	

מנהלת הוועדה: יהודית גידלי

קצרנית: סיגל גורדון

סדר-היום: חינוך במגזר הדרוזי.

2025

חינוך במגזר הדרוזי

היו"ר עמנואל זיסמן:

אני פותח את הישיבה בנושא חינוך במגזר הדרוזי. בחודשים האחרונים היו אליי פניות לבקר במגזר הדרוזי ולעמוד על פעילותו והתפתחותו של החינוך הדרוזי. בהתייעצות עם חברי החלטתי, ראשית לקיים דיון ובעקבות הדיון לקיים סיורים בכמה מקומות. לדיון הוזמנו אנשים נכבדים מאוד בקרב הקהילה הדרוזית. כתוצאה מהדיון נחליט באיזה מקומות נבקר, שהמטרה היא איך אנו מבטיחים את השוויון במעמד של החינוך במגזר הדרוזי. אין ממשלה בישראל שלא התחייבה לדאוג לשוויון במעמד החינוך הדרוזי. אין ספק שהוקצו משאבים, היתה התקדמות אבל כל מה שנעשה איננו מספיק וצריך לעשות הרבה יותר בכדי לשפר את התנאים ואת האיכות. עדיין יש מחסור בחדרי לימוד ויש לעשות עוד הרבה כדי לחזק ולהוסיף בתחום בתי הספר. כל המילגות שניתנות היום הם חשובות ומבורכות.

הנאמנות של הדרוזים בישראל קיימת במשך עשרות שנים. צריך לתת עדיפות בהקצאת משאבים ובחיזוק השירות והאיכות של החינוך הדרוזי. אם צריך לסכם סיכומי ביניים נעשה זאת, אבל הייתי רוצה שסיכומים סופיים יהיו לאחר שנערוך ביקורים ונראה דברים בשטח.

אני מבקש לפתוח את הדיון על ידי נציגים של משרד החינוך והתרבות. חשבתי שהשר בעצמו יהיה כאן או המנכ"ל אך הם לא הגיעו. אין שום הצדקה לכך שהמפקחים המחוזיים לא הגיעו.

סאלח אלשייך:

לכבוד לי לדבר על מערכת החינוך הדרוזי בוועדת החינוך של הכנסת בנוכחות חבריי, ראשי הרשויות המקומיות שהם המובילים את מערכת החינוך בישובים שלהם. אני שמח לראות נוכחות מוכובדת המראה על מעורבות חיובית חשובה מאוד ועל מודעות גבוהה בקרב האוכלוסייה הדרוזית בענייני חינוך. אני מרגיש גם כאדם בשטח וגם כאיש מטה, מה מידת המעורבות של הקהילה הדרוזית.

מערכת החינוך הדרוזית הוקרה כמערכת חינוך לכשעצמה משנת 1975. היא נפרדת ממערכת החינוך הערבית, יש לה את המדיניות והתכנים היחודיים שלה מלבד התכנים שחלים על כלל תלמידי ישראל. אין ספק שמערכת החינוך במגזר הדרוזי נמצאת בעלייה. אנו רחוקים מלהגיע למצב שאנו שואפים להגיע אליו, אבל יש שיפור ניכר ואנו בעלייה.

שמחתי לשמוע שיש כוונה לבקר בישובים במגזר הדרוזי. זאת ההזדמנות לראות את מידת ההתקדמות שחלה במגזר הדרוזי בשנים האחרונות, התקדמות שאנו אנשי החינוך ואנשי הציבור לא מסתפקים בהתקדמות זאת אלא רוצים יותר ושואפים להגיע לרמה הארצית ולרמה של בתי ספר יהודיים.

הבעיה העיקרית היום במגזר הדרוזי היא במשאבים החסרים שצריכים להגיע מיחידות המטה. אומנם מגיעים משאבים אך משאבים אלו לא מספיקים. אחת מיחידות המטה החשובה ביותר שיש לה משאבים גדולים היא יחידת אגף שחר. ליחידה זאת יש פרויקטים רבים שעדיין לא הגיעו למגזר הדרוזי, היא מטפפת משאבים לבתי ספר דרוזיים אבל זה בהחלט לא מספיק. לדוגמא, תוכנית מב"ר, המשרד הכין את התוכנית בכדי להעלות את אחוז ההצלחה בבגרות. היום במגזר הדרוזי יש רק שלוש כיתות מב"ר. תוכנית מב"ר לא חלה על כל בתי הספר הדרוזיים בארץ אלא רק על 60 בתי ספר. כדי לעשות אפליה מתקנת יש לתת למגזר הדרוזי את תוכנית מב"ר בסדר גודל גדול יותר. פרויקטים שנמצאים היום במגזר הדרוזי הם ברמה גבוהה מאוד, מוצלחים מאוד ומהווים דוגמא לבתי ספר אחרים.

אחוז ההצלחה בבגרות עלה בצורה מדהימה בשנים האחרונות. עד לפני כחמש שנים אחוז המצליחים היה 14.4% והיום אנו מדברים על כ- 29%, אבל אנו עדיין רחוקים מההמוצע הארצי שהוא 33% ובמגזר היהודי 44%.

כל הזמן מדברים על כך שאנו בתחתית הסולם אך אני רוצה לציין שאנו עברנו את התוצאות במגזר הערבי. במגזר הערבי עדיין עומדים על 22% ואנו הגענו ל- 29%. מתוך 100 תלמידים שמתחילים בכתה א', 29 תלמידים מצליחים בבגרות. אחוז הנשירה במגזר הדרוזי יחסית למגזר היהודי הוא גבוה. מדובר בין 21-26 תלמידים שנושרים. המצב היום טוב יותר ואנו משתדלים מאוד להחזיר ולהחזיק את התלמידים על ספסל הלימודים.

אסעד עראידה:

אני ועמיתיי ראשי הרשויות, עוזבים את הישיבה מכיוון שמשרד החינוך לא התייחס לישיבה זאת בכבוד, ששמעו זלזול בראשי הרשויות.

סאלח טריף:

אתם פוגעים ביושב ראש הוועדה, הוא יוזם הישיבה. הוא יזם זאת בשבילכם ומה שאתם צריכים לעשות, להעביר מחאה לשר.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אם יהיה צורך נקבל היום מסקנות ביניים או החלטות. שר החינוך והתרבות כמו כן משרד החינוך והתרבות לא יכול להמשיך לעבוד באם לא יעבוד במקביל לוועדת החינוך והתרבות. היום אנחנו נקדם את נושא החינוך הדרוזי.

אסעד עראידה:

מכיוון שאנו מכבדים את הנוכחים ואת יושב ראש הוועדה, אנו נישאר בישיבה.

סאלח אלשייך:

אני מבקש שתצא קריאה היום מוועדת החינוך של הכנסת שתיקרא למשרד החינוך לשפר את המצב בתוך מערכת החינוך הדרוזית.

היו"ר עמנואל זיסמן:

כמה שנים אתה נמצא בתפקיד של מפקח על הדרוזים במשרד החינוך?

סאלח אלשייך:

שלוש שנים.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אתה יכול לתת לנו אינפורמציה מה גודל המחלקה, כמה אנשים היא מונה ומה תפקידה?

סאלח אלשייך:

מערכת החינוך הדרוזית מונה כ- 35,000 תלמידים מגן ועד כיתה י"ב. יש לנו 69 בתי ספר יסודיים, חטיבת ביניים ותיכונים. אנו משולבים בשני מחוזות באופן מלא, מינהלית ופדגוגית, מחוזות חיפה והצפון.

עיקר ההצלחה שלנו בשלוש השנים האחרונות היא כתוצאה משינוי דרכי העבודה וההוראה בבתי הספר.

ואליד צאדק:

האם זה בא לידי ביטוי בהצלחה בבחינות הבגרות?

סאלח אלשייך:

יש בהחלט הצלחה בבחינות הבגרות. נתוני השוואה: יש שיפור באחוז הזכאים מ-14.4% ל-29%. הכפלנו את אחוז ההצלחה וזה עדיין לא מספיק.

סאלח טריף:

אני רוצה להודות ליושב ראש הוועדה על היוזמה של הדיון. אני חושב שיש להפנות מחאה לראשי משרד החינוך שלא מצאו לנכון להיות בישיבה חשובה כזאת.

אני רוצה להתחיל בדוח מבקר המדינה לשנת 1996. הדוח הזה אמין עליי וייצג נכונה את כולנו. הדוח אומר כי יש פער בין רמת החינוך במגזר הדרוזי לבין רמת החינוך במגזר היהודי. שליש מהנוער הדרוזי בני 14-17 נשרו מהלימודים לעומת 7% מהנוער היהודי. שיעור הנשירה הממוצע בכפרים הדרוזיים בין כיתה י' לכיתה י"ב היה כ-24% לעומת 15% בעיירות הפיתוח ולעומת 7% במגזר היהודי. המבקרת טוענת שרק 24% מהנוער הדרוזי קיבלו תעודות בגרות כאשר מכלל הנוער היהודי 45% קיבלו תעודת בגרות, זאת אומרת חצי.

מדוח המבקר: "אופן חלוקת שעות הטיפוח מפלה לרעה את המגזר הדרוזי. משרד החינוך לא קיים כמה מהחלטותיו לבזר את הטיפוח בחינוך במגזר הדרוזי ביחידה לחינוך דרוזי, ביחידות מטה כלליות או במחוזות".

מהנתונים של דוח המבקר עולה ששיעור הנשירה במגזר הדרוזי עדיין גבוה מאוד. יש נשירה סמויה, כאשר תלמידים רשומים בבתי ספר אך לא מגיעים לכותלי בית הספר. ההישגים הלימודיים נמוכים במידה ניכרת לעומת המגזר היהודי.

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מתברר שבשישה העשירונים העליונים אין אף ישוב דרוזי לפי אותה חלוקה חברתית כלכלית. יש ישובים ערביים בעשירון הרביעי אבל ישובים דרוזיים אין עד העשירון השישי. 70% מהישובים שלנו נמצאים בתחתית הסולם הכלכלי חברתי. זאת אומרת שאם משרד החינוך עשה שעות טיפוח בחינוך בשכונות לפי חלוקה, הוא היה צריך לשים את הישובים הדרוזיים בסדר עדיפות עליון.

היו"ר עמנואל זיסמן:

הממשלה הקודמת לא עשתה די ומספיק עבור המגזר הדרוזי.

סאלח טריף:

אני מציין את כל הנתונים האלה במנותק מכל נימה פוליטית. עניין הדרוזים חשוב שיינותק מכל קשר פוליטי.

לא יכול להיות שמשאבי הטיפוח לא יעלו בקנה אחד עם עקרון השוויון שנקבע בהחלטת ממשלה. מתוך 110 שכונות במגזר היהודי שקיבלו שעות טיפוח, קיבלה רק שכונה אחת במגזר הדרוזי, בבית ג'אן.

החינוך במגזר היהודי מתקדם והמגזר הדרוזי נשאר מאחור וצובר פיגור ופער אדיר. במקום שיגידו: במקומות שחטאנו לא נפגע יותר, עושים ההיפך. לשישה ישובים גדולים דרוזים וצ'רקסיים עורכים קיצוצים ומבטלים 50% מההסעות. מכיוון שאנשים לא יכולים לעמוד בתשלומי הסעות, הנשירה תגבר, הרמה תרד והמגזר הדרוזי ימשיך להישאר מאחור. בעוד עשר שנים סאלח אלשייך לא יוכל לומר שיש התקדמות אלא התקדמות בכיוון ההפוך.

אסעד עריאדה:

אנו מברכים את יושב ראש הוועדה ואת חברי הכנסת על היוזמה לקיים את הדיון. לצערי, כאשר התקיים דיון בוועדה לביקורת המדינה, לא הוזמנו אליו. אני חושב שאנו צריכים להיות מעורבים בכל נושא שקשור לחינוך הדרוזי.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אנו מזמינים את נציגי הרשויות המקומיות דרך מרכז שלטון מקומי. ביוזמתי הזמנתי את הדיון, יש כאן רצון אמיתי לקדם את הנושא.

אסעד עריאדה:

אני מברך את יושב ראש הוועדה ואת החברים הנוכחים. אני מוחה על כך שנציגות בכירה של משרד החינוך לא מצאה לנכון להופיע בישיבה.

דוח מבקר המדינה לכשעצמו חמור ביותר. ביוזמתנו זימנו ישיבה שנערכה ב-19.1.97, בנוכחות ראשי רשויות ואנשי חינוך. בעקבות הישיבה העברנו מכתב לשר החינוך והתרבות ומחר אנו נפגש עם השר.

יש אומנם התקדמות בחינוך הבדואי אך ההתקדמות עדיין מתחת לקו האפס. בדוח מבקר המדינה יש ביקורת על הרשויות המקומיות שלא משקיעות מספיק כספים ומשאבים, ואני שואל איזה רשות מקומית יהודית משקיעה 50% מתקציבה למטרת חינוך. רוב הרשויות במגזר שלנו משקיעים מעל 50% מהתקציב בחינוך. הבעיה היא שהתקציב שלי הוא רק 6 מליון ואני משקיע 3 מליון בחינוך. כל ראשי הרשויות משקיעים את מיטב כספם ומאמצם לשפר את מערכת החינוך.

המגזר הדרוזי נשאר מאחור מכיוון שהוא מוכה גזירות: אין תקציב לתוכנית הטף ולתוכנית רווחה חינוכית במגזר הלא יהודי. לשישה ישובים קיצו בהסעות, בשכר לימוד לגני טרום חובה וזה גורם לפגיעה בתקציבים של אותן רשויות. משרד החינוך מאיים לסגור את בית הספר בישוב עין אל אסד מכיוון שהוא מתכוון לקצץ שם כשבעים שעות ולהעביר תלמידות דתיות דרוזיות לקיבוץ פרוד. היום אין יותר תוכנית חומש, אין תקציבים יהודיים כדי לסגור פערים וכך הפערים הולכים ומתרחבים. אין מסגרות חינוך מתאימות לילדים בחינוך מיוחד. החינוך הטכנולוגי במגזר שלנו גרוע ביותר. אנחנו משקיעים את כל המאמצים בחינוך אבל עדיין הנשירה נמשכת. כל הבעיות נובעות מחוסר משאבים.

ההתקדמות אצלנו איטית מאוד ולא משביעה רצון. צריך לצאת בהחלטה שעל משרד החינוך לייחד את כל התקציבים למטרת קידום מערכת החינוך במדינה ובפרט במגזר הלא יהודי ובמגזר הדרוזים.

ואליד צאדק:

צריך להשוות את התקציבים והמשאבים עם הצרכים של המגזר הדרוזי בכדי לענות על הצרכים הנוערים. כשאנו מציגים את הבעיות שלנו אנו מציגים את הבעיות הבסיסיות ביותר אבל אנו לא נכנסים לעניין התוכן שהוא מקור הבעיה. לדוגמא: כמה פסיכולוגים נמצאים בבתי ספר דרוזים וערבים. כמה יועצים סוציאליים ישנם? כשיש קיצוצים במערכת החינוך, מקצצים קודם כל במערכת החינוך במגזר הלא יהודי. מכניסים תוכניות העשרה וכאשר יש קיצוצים מקצצים את התוכניות, האם זה לא פשע?

היום יש בעיה חמורה והיא בעית החינוך המיוחד שלא נמצאת בסדר העדיפות של משרד החינוך. בעית החינוך המיוחד נפוצה אצלנו מכיוון שלצערי הרב, אצלנו יש נישואי קרובים הגורמים לבעיות מיוחדות.

אני גם מוחה על התנהגות משרד החינוך שמבחינה מוסרית לא מוצא לנכון להגיע לישיבה ולכבד את הנוכחים שבאו ממרחקים.

יש צורך לתקן את העיוות הנורא שבמערכת החינוך. כל דחייה תגרום עוול לציבור הרחב ולמדינה מכיוון שההשקעה הטובה ביותר שיכולה להיות היא באדם.

אסעד אסעד:

אני מחזיק את דוח מבקר המדינה. הדוח הוא אוביקטיבי ומראה על הפער העצום. אני רוצה לציין שהשר אמנון רובינשטיין עשה רבות למען החינוך במדינת ישראל ולמען החינוך הדרוזי. למרות כל מה שנעשה זה לא מספיק וצריך להגדיל את המשאבים. נושא החינוך הוא הדבר החשוב ביותר וההשקעה הטובה ביותר צריכה להיות בחינוך. לצערי הרב, שר החינוך הנוכחי לא מקדם את הנושא.

משרד החינוך מפעיל במערכת החינוך תוכניות חינוכיות חברתיות, המיועדות לפצות אוכלוסייה נזקקת בתוכניות רווחה חינוכיות, ותוכניות שיקום שכונות בעיירות פיתוח. תוכניות אלו אמורות לסייע לחלש. מבקרת המדינה מציינת בדוח שלה כי המגזר הדרוזי כמעט ולא נכלל בתוכניות אלו.

היחידה לטיפול בדרוזים נכשלה. סאלח אלשייך מחליף אותם, הוא מרכז את כל התפקידים בידי, חבר מזכירות פדגוגית, מפקח כולל מחוז חיפה ומחוז הצפון והוא בדרך לכשולן. יש מפקחים רבים אך רק מפקח אחד עבר במכרז והשאר על פי חברות.

הבגרות שנערכת במגזר הדרוזי היא לא ברמה. תלמיד שעובר את הבגרות בגרות בציון גבוה במסגרת בית ספר דרוזי, כאשר הוא ניגש למבחן פסיכומטרי הציון שהוא מקבל - 400 נקודות. לכן כאלו שנרשמים לאוניברסיטה הם נרשמים למקצועות כמו המזרח התיכון ופילוסופיה אבל זה לא מספיק.

ממצאי הביקורת בעניין הקצאת משאבים מראים שהמגזר הדרוזי מקבל פחות מהמגזר היהודי הן בתקבולי חינוך והן בשעות הוראה.

תקבולים והוצאות בגין חינוך ברשויות המקומיות דרוזיות בעיירות פיתוח: בישובים דרוזים, התקבולים לנפש במוצע הם 419 שקל ולעומת זאת בעיירות פיתוח במגזר היהודי, 510 שקל.

תוכנית מב"ר באה לעזור לתלמידים החלשים אשר לא מסיימים כיתה י"ב. לפי נתוני משרד מבקר המדינה, התוכנית מיועדת לאפשר לתלמידים באוכלוסיות חלשות לעמוד בהצלחה בבחינות הבגרות ובכלל המגזר הדרוזי. רק בישוב חורפיש מופעלת תוכנית מב"ר.

יש התקדמות במגזר הדרוזי אך את ההתקדמות אסור לעצור וכרגע אנו נעצרים.

שעות תקן בסיסיים בבתי ספר: מתוך 762,095 שעות אנחנו מקבלים בסך הכל 18,121 שעות. בסך הכל הקצה המשרד בשנת הלימודים התשנ"ה 55,840, שעות טיפוח שמיועדות לחלשים, מהם רק 681 שעות הוקצו למגזר הדרוזי. זאת אומרת מטפחים את החזק ו"דופקים" את החלש.

אם לא יהיה שינוי בהקצאת המשאבים במערכת החינוך במגזר הדרוזי, בעוד עשר שנים נשב שוב ונדון באותן בעיות.

יש ישוב קטן עין אל אסעד קרוב לגבול שלא נכלל בעדיפות הלאומית. פרוד, קיבוץ יהודי מקבל עדיפות לאומית למרות שבמפה, עין אל אסעד הרבה יותר קרוב לגבול מאשר קיבוץ פרוד.

ועדת החינוך והתרבות
10/03/97

היו"ר עמנואל זיסמן:

לא נשלים עם הקיצוצים בשעות בבתי הספר במגזר הדרוזי. אם צריך לקבל מסקנות ביניים, נקבל. אני רוצה להעביר את רשות הדיבור למפקח מדע וטכנולוגיה במגזר הדרוזי. האם עברת מכרז?

פואד שאמי:

לא, אבל אני בדרך למכרז. אני במערכת החינוך כבר 21 שנים, במערכת הפיקוח אני מכהן כ-13 שנים. בגלל חילופי שלטון המכרז שלי "התפספס".

יש אי תאום או טיפול לקוי של משרדי הממשלה השונים בהקצאת תקציבים למגזר הדרוזי.

כאיש מערכת אני רוצה להתחיל בבעיה מקדימה לנושא. אנו הדרוזים מומחים בהישרדות ולא בהצלחה, אנו לא יודעים ליזום, אין לנו מספיק כשרונות להגיש תוכנית ולדרוש לבצע אותה.

התפרסם בעתונות שסכומי עתק, כארבעים מליון ש"ח שהיו מיועדים לתוכניות פיתוח בכפרים הדרוזיים הוחזרו לקופת המדינה בגלל חוסר יכולת ביצוע גם במועצות וגם במשרד החינוך.

חלבי פהמי:

זה שקר מוחלט. יש תוכניות מגירה שמחכות לתקציבים על מנת לבצעם.

פואד שאמי:

אני מצטט את העתון: "צוות שלנו גם במועצות וגם בבתי ספר, לא מספיק מיומן על מנת לקדם את המערכת". המגזר הדרוזי לא ידע לנצל את המשאבים שמקצים לו.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אם היתה ידיעה כזאת והיא נכונה אי אפשר לעבור על כך לסדר היום. זאת האשמה חמורה מאוד. 40 מליון שקל זה סכום אדיר.

אני מבקש לקבל את הידיעה. תוכל לשלוח לי את הידיעה?

פואד שאמי:

אני אשלח לך. ההקצבה היא לא רק בתחום החינוך אלא בתחומים שונים. יכול להיות שהצוות שלנו לא ידע על התקציבים הללו.

דוגמה נוספת היא, שבגלל שלא היה מנהל אגף להכשרה מקצועית במשרד העבודה, לא נוצלו משאבים להכשרה מקצועית לבוגרי צבא, לצעירים הדרוזיים המובטלים ומחוסרי העבודה.

הבעיה החמורה ביותר היא שבאפריל אשתקד אישרה הממשלה תוכנית חומש למגזר הדרוזי ומאז ועד היום לא נעשה דבר בנושא, זאת אומרת שתקציב של שנה שלמה "ברח".

סאלח אלשייך:

אני מבקש שתתרכז אך ורק בחינוך. תוכנית החומש לא מעניינת, אנו ניצלנו אותה במלואה. תתרכז רק בחינוך, האם היה מצב שהאגף שלך הקצה למועצה כלשהי תקציב מסויים והוא לא נוצל?

פואד שאמי:

התחום שלי הוא מדע וטכנולוגיה. התקציבים שאנו הענקנו לראשי מועצות בתחום זה נוצלו ויש פיתוח מגמות חדשות.

היו"ר עמנואל זיסמן:

תוכנית החומש כוללת תקציב שמובטח לחמש שנים. שנת התקציב היא עד 31 בדצמבר, אנחנו באמצע מרץ. האם בתקציב המדינה אין תקציב שמיועד להמשך תוכנית החומש?

פואד שאמי:

מהחלטת הממשלה מיום 11.4.96, בעקבות הצלחת תוכנית החומש לקידום מערכת החינוך במגזר הדרוזי שהסתיימה לאחרונה, הוחלט להטיל על משרד החינוך התרבות והספורט בשיתוף משרד האוצר תוכנית חומש חינוכית לשנים 1997-2001. היכן התוכנית, מישהו מהנוכחים יכול לומר לי שניצל חלק מתוכנית החומש?

היו"ר עמנואל זיסמן:

הממשלה הקודמת קיבלה שבחים אבל לא עשתה מספיק במשך ארבע שנים. הממשלה הנוכחית קיימת רק תשעה חודשים. דוח מבקר המדינה חל על הממשלה הקודמת.

פואד שאמי מציג לנו החלטת ממשלה אשר מטילה על משרד החינוך התרבות והספורט בשיתוף משרד האוצר להחיל תוכנית חומש חינוכית לשנים 1997-2001 במגזר הדרוזי והוא טוען שהחלטה זאת לא קיבלה תוכן. גם אם ההחלטה היתה מקבלת תוכן זה לא היה פותר את כל הבעיות. הפקיד הבכיר שנמצא בישיבה זאת הוא לא המנכ"ל.

פואד שאמי:

כפתרון ראשון אני מציע את שיטת האמון בתחום החינוך. זאת אומרת להצמיד מומחה חינוך גם למנהלי החינוך במועצות וגם בבתי הספר בכדי להקנות להם מיומנות. הצעה שנייה היא איגום משאבים מכל משרדי הממשלה במיוחד משרד העבודה, משרד החינוך ומשרד המדע. איגום שיביא להעמקה בתחומי החינוך.

כאמל פארס:

אני רוצה לברך את יושב ראש הוועדה על הישיבה היום. כאשר אני שומע שכ-40% אחוז מהתלמידים במגזר הדרוזי נושרים מבתי הספר, אני מודאג. זה צריך להדליק אור אדום לצה"ל ולמדינת ישראל. אני מכיר את עוגמת העדה הדרוזית.

היו"ר עמנואל זיסמן:

היו כמה שנים קשות מאוד בבתי ספר מבחינת נשירה, והשנה אפשר לומר שהיא שנה מוצלחת. מתוך 56,000 תלמידים שנשרו בשנה קודם, ירדנו ל-30,000 תלמידים.

סאלח אלשייך:

מכיתה א' ועד כיתה ו' אין נשירה. מכיתה ו' עד כיתה ט' יש נשירה מועטה מאוד בסביבות 5%. הנשירה הגדולה ביותר היא במעבר, בין כיתות ט' ל-י"ב.

כאמל פארס:

40% זה נתון חמור מאוד של נשירה. כאשר יש מקצבים בתקציב החינוך במגזר הדרוזי, מערכת החינוך כורתת את הענף שיושבת עליו העדה הדרוזית.

מהו אחוז הסטודנטים מהעדה הדרוזית והצ'רקסית שנכנסים היום לאוניברסיטאות לעומת ההצלחה של מסיימי מבחני הבגרות? באחד המאמרים שראיתי לפני מספר שנים צויין כי בבית ספר תיכון בדאלית אל כרמל, 117 תלמידים נכשלו בבחינה פסיכומטרית באוניברסיטה ומותכם רק בחורה אחת עברה את המבחן. איך מייחסים הצלחה בבגרות כאשר ניגשים לבחינות פסיכומטריות ונכשלים בהם. מהו אחוז המורים המוסמכים היום שמלמדים את התלמידים הן בכתות הנמוכות והן הגבוהות?

אנו צריכים לבדוק את הליקויים קודם כל אצלנו. מהי רמת ההכשרה וההסמכה שלנו כמנהלים ומחנכים. רבים מהתושבים רושמים את ילדיהם לבתי ספר בעיר. אני הגעתי למסקנה שבית הספר הטוב ביותר עבור בני הוא בית הספר לקציני ים בעכו. כאשר אני רואה שממוצע הבגרות שלו 96 אני שלם עם עצמי. כשהוא הולך לאוניברסיטה הוא הולך בראש מורס.

לעדה הדרוזית יש בעיה חמורה ביותר, אין לה תעשייה ואין חקלאות. הרבה בחורים צעירים יושבים על הברזלים, מסתובבים ברחובות, יש עבריינות, יש סמים. צריך לעקור את הבעיה מן השורש.

הילאם מנסור:

גם בביתי אני מחנכת אל ילדי להיות נאמנים ולהקריב עצמם. אני רוצה לתת לילדי את החינוך הטוב ביותר שמגיע להם כמו לילדים בצפון תל-אביב. הילדים בצפון תל-אביב לא חכמים יותר מהילדים שלנו ואין להם השגים טובים יותר מילדינו.

בדאלית אל כרמל יש בערך 200 ילדים שנוסעים לחיפה בכדי ללמוד בבתי ספר טובים. תופעה זו גורמת עוול לילד, זמן הנסיעה כשעה, הוא צריך לקום מוקדם בבוקר לחזור בשעות הצהריים המאוחרות. רוב הילדים שלנו שלומדים בחיפה הם ילדים של מורים, מפקחים ומנהלים וזה אומר שאין להם אמון במערכת החינוך. יש פער של שלוש שנות לימוד בין דאלית אל כרמל לבין חיפה.

אני מחנכת את ילדי להיות חייל ואני רוצה שלאחר הצבא ילך לאוניברסיטה. אני דורשת תוכנית לימודים טובה שתוביל את הילד שלי לבגרות טובה כמו בעיר.

חלבי פהמי:

צריך להביא את הדברים על דיוקם. אין פער של שלוש שנות לימוד בין דאלית אל כרמל לבין חיפה. דאלית אל כרמל טובה מהרבה בתי ספר בחיפה. יש אומנם בעיות בחינוך אך התמונה לא מדוייקת.

הילאם מנסור:

בדבריי איני רוצה לפגוע, אך צריך לקבל את הביקורת כביקורת בונה. נעשו שיפורים ברמת הלימודים בדאלית אל כרמל אבל יש עדיין פער ניכר. כאם, אני רוצה את החינוך הטוב ביותר לילדי.

ראלב סייף:

אני מייצג את ועדת המעקב בחינוך הערבי. אני מסכים לכל מה שנאמר כאן, אבל יש נושא מהותי שצריך לעשות בו שינוי. השינוי הוא במדיניות הממשלה. יש לשנות את תוכניות החינוך.

אני חולק על דבריו של המפקח שמעריך שאנו בעלייה ובהתקדמות. אנחנו נמצאים בנסיגה מתמדת בנושא החינוך. אומרים שיש השגים בבגרות, אך אם נבחן את הלימודים האקדמאיים, הילדים שלנו הולכים למקצועות שבתחתית הסולם.

אם לא ישנו את המדיניות במתן שוויון ומתן העדפה למגזר הדרוזי יהיה רע.

היו"ר עמנואל זיסמן:

היו התחיבויות של כל הממשלות, שנושא הדרוזים צריך להיות נושא שחודר להכרה של התלמידים ושזה יהיה חלק ממערכת החינוך במדינת ישראל. הרוב חייב להכיר את המיעוט.

נסראלה ריר:

אני מבקש מהיושב ראש ומחברי הכנסת שתהיה הצעה לסדר היום בנושא שוויון במגזר הדרוזי.

פהמי חלבי:

יש מסמך כתוב של מבקר המדינה שמוכיח את כל מה שנאמר כאן הן מבחינת משאבים, הן בנושא הנשירה והן בנושא הבגרויות. ממשלת ישראל מכירה את העזרה של העדה הדרוזית. יש מסמך כתוב המתריע על הבעיות, לא צריך סיסמאות ולא צריך להרבות בדיבורים, יש לעשות שינוי מידי. אני גם רוצה שבית הספר הטוב ביותר יהיה בדאלית אל כרמל ושהתלמידים יקבלו את החינוך הטוב ביותר. אנחנו לא רוצים תוכנית לימודית מיוחדת לעדה הדרוזית, אנחנו רוצים תוכנית לימודית מקורית כפי שיש בכל מערכת חינוך בארץ. כדי לפתור את הבעיה הזאת צריך משאבים מתאימים.

במגזר הדרוזי יש התקדמות, חבל להסתכל על חצי הכוס הריקה. יש בעיות קשות מאוד אבל אי אפשר לומר שאין התקדמות. אם נדע לעבוד בצורה נכונה נוכל להביא לקידום מערכת החינוך הדרוזית.

זאקי עאמר:

דוח מבקר המדינה בא מתוך העם היהודי והצביע על הנקודות שצריך לתקן במגזר הדרוזי.

כאשר מתקבלות החלטות ממשלה הן הופכות לחוק ומחייבות את כל משרדי הממשלה לבצע אותן הלכה למעשה. אנו במגזר הדרוזי חייבים לעמוד על המשמר וכאשר החלטה מסויימת לא מתבצעת אנו צריכים להתריע עליה ולתבוע את האשמים.

נזים מנסור:

העבריינות, הפשע והסמים הם תולדה של נשירה ממערכת החינוך.

מערכת החינוך לא מכבדת אותנו ולא מכבדת את הכנסת. עובדה היא שנציגות בכירה לא הגיעה. כמה זמן אנו צריכים לסבול את המערכת הנוכחית במצב הנוכחי ומי ייתן את הדין על העוול שנגרם לנו במשך 40 שנה.

רוב ילדי משרד החינוך לא לומדים במסגרות הלימודיות שלנו מכיוון שאין להם אמון במערכת. כדי להגיע לשיפור חובה לעשות אפלייה מתקנת.

רפי אלול:

להערכת כל היושבים כאן חושבים אותו דבר. יש כאן "פאשלה". הבעיה הגדולה היא שאתם לא מרגישים תחושת שוויון כמונו. לא יכול להיות שבכפר דרוזי תהיה מתפרה אך לא יהיה מפעל הי-טק. אתם משרתים בצבא ולכן צריך שוויון.

צריך להיות שיתוף פעולה שלכם, בכל בית ספר צריכה להיות התערבות של ההורים במערכת החינוך מכתה א'.

אני מבקש מיושב ראש הוועדה שימליץ כי החלטת הממשלה תקויים כלשונה. אם הממשלה החליטה על תוכנית חומש, תפקידה לבצע זאת.

אני מציע שתקום ועדת מעקב שתבדוק שהדברים אכן מתבצעים.

יהודה לנקרי:

אני מבקש להודות ליושב ראש הוועדה ולכל התורמים לדיון היחודי על עצם קיומו. צריך להתייחס בדרך שקולה לחינוך. אין אפשרות להטיל דופי בנתונים החיוביים רק כדי להחמיר במידה דרסטית תמונת מצב, בשעה שאנו מאמצים את הסטטיסטיקה שלא פועלת לטובה. יש לקחת אותה כדבר יסודי הנותן כיוון בתוך המערכת.

הפתרון המשתקף מתוך הנאמר בדוח מבקר המדינה, למצוא את מנגנוני הפיצוי המתאימים. אני מרשה לעצמי להטיל ספק באותם מנגנוני פיצוי הנקראים שיקום שכונות ותוכניות רווחה. כראש רשות לשעבר ראיתי זאת במשך שנים בשלומי. נכון שיש בזה ברכה כלשהי, אבל היא מוגבלת מאוד ביחס לתפיסה נורמטיבית של מערכת החינוך. אני מחסידי הגדולים של יום חינוך לימודים ארוך.

אני רואה כצעד מתקן של ממשלת ישראל בהחלת יום חינוך ארוך קודם כל במגזר הדרוזי.

אסעד עראידה:

הצעתי היא שכל המגזר הדרוזי והצ'רקסי יוכנס לאזור עדיפות לאומית א'.

פאוז עאמר:

אני תושב העיר עין אל אסעאד, הישוב שהולכים לזרוק אותו לתהום. זהו כפר קטן פסטורלי שיש בו טבע ובית ספר, אם יסגרו את בית הספר, יישאר רק טבע אבל תושבים לא ימשיכו לגור שם. במשטרה לא מכירים את תושבי הכפר שלנו, אבל עכשיו אולי יתחילו להכיר אותנו. ב-18 לחודש מגיע מנהל המחוז לשאת ולתת איתנו על בית הספר, המוסד היחידי שישנו.

דוח מבקר המדינה מצביע על ליקויים רבים, יש המלצות אך אין התיחסות. המקרה היחיד שיש בו שוויון זה בתחום הקיצוצים. יחס הקיצוצים של משרד החינוך בסקטור הדרוזי הוא 100% שוויון.

הממשלה יודעת לקבל החלטות אופרטיביות. מדוע מהמלצות ועדת בן דור, או מהחלטת ממשלה 1987 לא מוציאים החלטות אופרטיביות.

היתה החלטה שמפקחים דרוזים ויהודיים יהיו בשני המגזרים אבל זאת החלטה לא מבוצעת. החלטה נוספת היא שתהיה רוטציה בין מנהלים.

הלימודים בעין אל אסד הם משעה 8:00 עד 13:00, חמישה ימים בשבוע. המושג של שישה ימי לימודים לא הגיע אלינו.

במשרד החינוך יש מבחני מחוננים. בסקטור היהודי המבחנים הם בכתה ג' אך אצלנו הם בכתה ה'. ככל שמגדילים לטפח את המחוננות כך גם מצליחים לשמור עליה. הפרש של שנתיים זה לא מעט.

יושב ראש היחידה מוציא פעם בשנה למשרד החינוך דוחות על מצב החינוך, הייתי מבקש שהדוח הזה יגיע גם לראשי רשויות דרוזיות. כך אפשר יהיה לעשות מעקב, לטפל, ולא למשוך אותם מספר שנים.

הפתרון המידי הוא במשאבים ובאמצעים. היום משרד החינוך לא מסוגל לפטר מורה אלא רק אם הוא נאשם בפלילים. אצלנו התלמידים מתקנים את המורים.

בסקטור הדרוזי אין טיפול בגיל הרך. בעיות הנשירה, ההשכלה הגבוהה מתחילות מהגיל הרך.

ג' אדלה סעיד:

במגזר שלנו יש הרבה מורים שחוקים שלא יוצאים לפנסיה. אני חושב שצריכה לצאת קריאה להוציא אותם לפנסיה.

אשמוז נלצ'יק:

אני ראש מועצת כפר כמא ואני מייצג את האוכלוסייה הצ'רקסית. למגזר הצ'רקסי יש בעיה, אנו היחידים שמלמדים בארבע שפות. המגזר הצ'רקסי מלמד בבתי ספר בשפה העברית. המגזר היחידי הלא יהודי שמלמדים בו הוראה בעברית זה אצלנו בכפר כמא. אנחנו מפזרים את התלמידים שלנו בתום בית הספר יסודי לשישה בתי ספר וזה עולה לנו כסף רב. שפת ההוראה שלנו היא עברית, שפת הדת היא ערבית, כמו כן אנו מלמדים אנגלית וצ'רקסית קרוא וכתוב.

יש לנו מורה צ'רקסי שמלמד את השפה הצ'רקסית, את ההסטוריה והמורשת הצ'רקסית ואנו מבקשים שבשנה הבאה הוא ימשיך ללמד זאת אצלנו.

כמו המגזר הדרוזי גם אנו קיבלנו 50% קיצוצים בהסעות. יש לנו 350 תלמידים שלומדים בשישה בתי ספר שצריך להסיעם.

אני מבקש שתכניסו גם אותנו בעדיפות לאומית, אנחנו חלק בלתי נפרד מהעם הזה ואנו רוצים שוויון. מעולם לא קיבלנו השוואה עם הישובים היהודים הסמוכים.

אמנון באשא:

ההתייחסות שלנו שונה מהמגזר היהודי. כהורים אנו מנסים לעשות ככל יכולתנו לשיפור המצב. אנו מנסים למצוא דרכים שונות כמו בניית בתי ספר פרטיים.

סלים שמא:

יש תחושה של יאוש במגזר שלנו. אני איש מדים לשעבר. ברגע שאתה פושט את המדים אתה שומע הרבה דיבורים אך אין מעשים. יש לנו תחושה ש"עובדים" עלינו. יש תופעה במגזר הערבי של אנטי, נגד הישראלים והם גוררים עימם את הדרוזים.

העדה הדרוזית לא צריכה להוכיח את עצמה. המילים נעימות לאוזן אך הנוער לא מאמין יותר. אי אפשר לדעת לאן זה מוביל. מדינת ישראל לא יודעת לאיזה פשע היא מוליקה.

ראובן ריבלין:

אסור שלמגזר הדרוזי יהיו פחות זכויות מאשר לנו.

סאלח אלשיך:

הדיון היה בעיקר סביב הקיפוח וכבן העדה הדרוזית אני מבין זאת. אני מברך גם על דוח מבקר המדינה וגם על הישיבה החשובה היום. יכולתי להסתפק בדברים של ראש מועצת דאלית אל כרמל, אבל אנחנו לא מסתפקים במועט ואנו רוצים להגיע למצב שבו נמצאים תלמידי צפון תל-אביב. אני רוצה להתייחס לכמה בעיות שהועלו כאן:

דיברו כאן על שעות תקן בסיסי, בכל בתי ספר התקן הוא אותו תקן. למה להזכיר עובדות לא נכונות. צריך לעמוד על דברים שחסרים באמת כמו רווחה חינוכית, שיקום שכונות, טיפול בטף.

דובר על מורים מוסמכים. לא מונה מורה לא מוסמך, כל המורים במגזר הדרוזי מוסמכים.

תוכניות לימודים הן אותן תוכניות לימודים כמו בבתי ספר בצפון תל-אביב פרט לארבעה מקצועות יחודיים. התנ"ך לא מקצוע יחודי לנו לכן יש לנו מורשת דרוזית. הסטוריה - אנו מלמדים הסטוריה דרוזית, הסטוריה ערבית וגם הסטוריה יהודית. ספרות - עד היום לא למדנו על סופרים דרוזים ועל סופרים שכתבו על הדרוזים, עכשיו הכנסנו זאת, אנחנו מדברים על ערכים ועל מורשת. פרט לארבעה המקצועות, מורשת, ערבית, הסטוריה ועברית כל שאר המקצועות האחרים: אנגלית, מתמטיקה, מדעים, תקשורת, הם בדיוק אותם המקצועות שמלמדים בעיר.

נאמר כאן שיעין אל אסד לא בעדיפות, הרשימה לפניי והיא כן נמצאת בעדיפות לאומית. ינוח, סג'ור, ירכא, אבו-סנאן, לא נמצאות ברשימה ועליהם צריך להאבק.

לגבי הנשירה, הנשירה היא גבוהה אבל למרות זאת הנשירה במגמת ירידה, היא פחתה מכיוון שהוקמו בתי ספר תיכוניים בכל ישוב.

בעניין שילוב מפקחים דרוזים בבתי ספר יהודיים, השילוב הזה כבר קיים. יש לנו שני מפקחים דרוזים המפקחים על בית ספר יהודי. יש לנו מפקח דרוזי המפקח על בית ספר בפרוד. ואני מפקח על בית ספר יהודי במשגב שהוא מבין בתי הספר הטובים בארץ.

לגבי מפקחים ללא מכרז, אני לא מכיר מפקחים שלא עברו מכרז. לגבי פואד שאמי, הוא לא מפקח בתקן מלא, יש לו בסך הכל יום פיקוח, ולגבי יום פיקוח אין מכרז. כל שאר המפקחים כולם עברו מכרז.

יש נקודות רבות הטעונות שיפור במגזר הדרוזי ואני מקווה מאוד שתהיה התקדמות בעקבות ההחלטות היום ובעקבות סיור שיתקיים בשטח.

בעניין דוח מבקר המדינה - בעקבות הדוח התקיימה ישיבת ממשלה והיו המלצות שיש להן התייחסות.

יש תוכנית חומש חדשה למגזר הדרוזי שמדברת בעיקר על תוכניות הרווחה, שיקום שכונות, תוכניות אגף שחר ויום לימודים ארוך.

ראובן ריבלין:

מטרת ההחלטות להתחיל ליישם את התוכנית ב-1997.

סאלח אלשייד:

לסיכום, אני מבקש שהוועדה תקבע סיור במגזר הדרוזי. בנוסף אני מבקש שיהיו החלטות לגבי תוכניות אגף שח"ר, שיקום שכונות, מסגרות לנערים נפלטים ותקציבים להסעות. בעניין פרישה מוקדמת, אנחנו רוצים לעודד יציאה לפנסיה, ואנחנו מבקשים שתצא החלטה לעודד את המורים שיש להם ותק מעל עשרים שנה שיצאו לפנסיה מוקדמת.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אני לא אניח לנושא, אני כבר היום אכתוב בעניין לראש הממשלה, לשר החינוך והתרבות ולשר האוצר ואני מתכוון להאבק על מנת להגשים את ההחלטות. מדובר כאן במאבק והוועדה תילחם להבטיח את השוויון בחינוך הדרוזי והצ'רקסי. אנחנו יודעים שדברים לא יישתנו מהיום למחר אבל יש דברים שחייבים לבוא על פתרונם המהיר והמידי.

להלן מסקנות הבניים שהוועדה מחליטה עליהם:

1. הוועדה דורשת מהממשלה ליישם לאלתר תוכנית חומש למגזר הדרוזי תוך שיתוף כל הגורמים במגזר הדרוזי והצ'רקסי. - אני אעמוד על כך שבימים הקרובים תהיה החלטה עם ההקצאה הכספית הנאותה. אם היתה החלטה בעבר, משמעו שצריך ליישם זאת.
אני דורש שתהיה תוכנית חומש וכאשר התוכנית תוגש לוועדת החינוך נעבוד על כך ביחד ונשתף את כל הגורמים במגזר הדרוזי והצ'רקסי.
2. הוועדה קוראת לממשלה להקצות כל המשאבים הנדרשים להביא שוויון לחינוך הדרוזי וגם העדפה מתקנת כדי לענות לצרכים ולסגור הפערים.
3. הוועדה קוראת להחזיר ההסעות, מוחזקות בתי הספר והתקציבים לחינוך טרום החובה כפי שהיה בעבר.
4. הוועדה דורשת מהממשלה לסייע לישובים דרוזים וצ'רקסים הקרובים לגבול, שיקבלו את הסיוע הניתן לישובי ספר, כמו בישובים יהודים הנמצאים בקירבה דומה לגבול.
5. הוועדה קוראת למשרד החינוך להנהיג יום חינוך ארוך במגזר הדרוזי - עד היום אין החלטת ממשלה מי הישובים שבהם יונהג יום לימודים ארוך. יש הצעה להנהיג יום לימודים ארוך בחמישה עשר ישובים אך שר העבודה והרווחה התנגד לה. נבדוק מהי הרשימה ונדאג שהישיבה תכלול ישובים דרוזים.
6. הוועדה קוראת למשרד החינוך לחזור בו מכוונתו לבטל בית ספר בעין אל אסד.
7. הוועדה תבקר בקרוב בכמה ישובים דרוזיים.

אני מודה לכולם, הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 14:30.